

VIDAUS REIKALŲ MINISTERIJA

SITUACIJA KOVOS SU PREKYBA ŽMONĖMIS SRITYJE LIETUVOJE

2014 METAI

Vidaus reikalų ministerijos

**Viešojo saugumo politikos departamento Visuomenės saugumo ir viešosios tvarkos užtikrinimo
skyriaus patarėja dr. Reda Sirgedienė**

VILNIUS, 2015 M.

Išvadas

2011 m. balandžio 5 d. priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR (OL 2011 L 101, p. 1). Įgyvendinant šios direktyvos 19¹ ir 20² straipsnių nuostatas, vidaus reikalų ministro 2013 m. rugsėjo 6 d. įsakymais Nr. 1V-750 „Dėl 2001 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičiančios Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR, 19 ir 20 straipsnių įgyvendinimo“ ir Nr. 1V-751 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2011 m. balandžio 13 d. įsakymo Nr. 1V-282 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Viešojo saugumo politikos departamento ir jo skyrių nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ Vidaus reikalų ministerijos (toliau – VRM) Viešojo saugumo politikos departamentui pavesta rinkti, analizuoti, vertinti ir apibendrinti informaciją apie prekybos žmonėmis situaciją ir vykdomas kovos su prekyba žmonėmis priemones ir kartu su išvadomis ir pasiūlymais teikti vidaus reikalų ministrui ir paskelbti VRM interneto svetainėje; šio departamento Visuomenės saugumo ir viešosios tvarkos užtikrinimo skyriaus patarėjai Redai Sirgedienei pavesta dalyvauti neformalaus Europos Sąjungos nacionalinių pranešėjų arba lygiaverčių mechanizmų tinklo veikloje ir teikti informaciją Europos Sąjungos kovos su prekyba žmonėmis koordinatoriui; Informatikos ir ryšių, Policijos ir Migracijos departamentams bei Valstybės sienos apsaugos tarnybai prie VRM pavesta VRM Viešojo saugumo politikos departamentui pagal kompetenciją teikti informaciją du kartus per metus. Į kitas atsakingas institucijas ir organizacijas, savivaldybes ir Tarptautinės migracijos Vilniaus biurą VRM dėl tokios informacijos pateikimo kreipiasi atskiru raštu.

Neformalaus Europos Sąjungos nacionalinių pranešėjų arba lygiaverčių mechanizmų tinklo veiklą koordinuoja Europos Sąjungos kovos su prekyba žmonėmis koordinatore Myria Vassiliadou kartu su Europos Sąjungos Tarybai pirmininkaujančios valstybės atstovu šiame tinkle. Įgyvendinant Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičiančios Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR, 20 straipsnį, valstybės narės perduoda koordinatoriui 19 straipsnyje nurodytą informaciją, kuria remdamasis jis prisideda prie Europos Komisijos kas dvejus metus rengiamos pažangos, padarytos kovojant su prekyba žmonėmis,

¹ Valstybės narės imasi būtinų priemonių nacionalinių pranešėjų sistemai ar lygiaverčiams mechanizms sukurti. Tokių mechanizmų užduotys, be kita ko, yra analizuoti prekybos žmonėmis tendencijas, vertinti kovos su prekyba žmonėmis rezultatus, taip pat rinkti statistinius duomenis glaudžiai bendradarbiaujant su atitinkamomis šioje srityje veikiančiomis pilietinės visuomenės organizacijomis, ir teikti informaciją.

² Siekdamas prisidėti prie koordinuotos ir konsoliduotos Sąjungos kovos su prekyba žmonėmis strategijos, valstybės narės palengvina Kovos su prekyba žmonėmis koordinatoriaus užduočių vykdymą. Visų pirma valstybės narės perduoda koordinatoriui 19 straipsnyje nurodytą informaciją, kuria remdamasis jis prisideda prie Komisijos kas dvejus metus rengiamos Pažangos, padarytos kovojant su prekyba žmonėmis, ataskaitos.

ataskaitos. Už šios ataskaitos parengimą atsakingas Europos Sąjungos kovos su prekyba žmonėmis koordinatorės Myria Vassiliadou biuras, kuriam nacionalinių pranešėjų arba lygiaverčių mechanizmų tinklo Europos Sąjungos šalių narių atstovai teikia informaciją pagal nustatytą formą. Taip pat valstybės narės statistinius duomenis dėl prekybos žmonėmis tyrimų rezultatų teikia Europos statistikos tarnybai³.

Išanalizavusi Europos Komisijos ir Europos statistikos tarnybos valstybių narių prašomos pateikti informacijos turinį, VRM parengė informacijos rinkimo formą lietuvių kalba ir kasmet kreipiasi į atsakingas institucijas, įstaigas ir organizacijas dėl informacijos pateikimo. Ši ataskaita parengta remiantis VRM sukaupta ir institucijų, įstaigų bei organizacijų pateikta informacija dėl vykdytų kovos su prekyba žmonėmis priemonių ir statistinių duomenų.

³ 2014 m. išleistą ataskaitą galima rasti http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-is-new/news/news/docs/20141017_working_paper_on_statistics_on_trafficking_in_human_beings_en.pdf.

1. Statistiniai duomenys ir tendencijos⁴

2014 m. Lietuvoje iš viso buvo atliekami **38 ikiteisminiai tyrimai** dėl vidaus ir tarptautinės prekybos žmonėmis (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 147, 147¹, 147² ir 157 straipsniai), iš jų 32 ikiteisminiai tyrimai buvo atliekami pagal BK 147 straipsnį, 4 – pagal 157 straipsnį, 1 – pagal 147 ir 157 straipsnius ir 1 – pagal 157 ir 147¹ straipsnius.

2014 m. šalyje buvo pradėti **24 ikiteisminiai tyrimai** dėl prekybos žmonėmis: 20 ikiteisminių tyrimų buvo pradėti pagal BK 147 straipsnį, 2 – pagal 157 straipsnį, 1 – pagal 147 ir 157 straipsnius ir 1 – pagal 157 ir 147¹ straipsnius. Taip pat 2014 m. pirmą kartą Lietuvoje buvo pareikšti įtarimai pagal BK 147² straipsnį (ikiteisminiame tyrime, registruotame 2013 m.). 2014 m. pradėtiems ikiteisminiems tyrimams vadovavo: Vilniaus ir Klaipėdos apygardų prokuratūros – 6 ikiteisminius tyrimams, Kauno ir Panevėžio apygardų prokuratūros – 5, Šiaulių apygardos prokuratūra – 2. Dauguma (vienuolika) 2014 m. registruotų ikiteisminių tyrimų buvo pradėti dėl prekybos žmonėmis **nusikalstamoms veikoms**, 7 – dėl prekybos žmonėmis **prostitucijai**, 2 – dėl prekybos žmonėmis **priverstiniam darbui**, 2 – dėl prekybos žmonėmis **prostitucijai ir nusikalstamoms veikoms**, 1 – dėl prekybos žmonėmis **priverstiniam darbui ir nusikalstamoms veikoms**, 1 – dėl prekybos žmonėmis **priverstinėms vedyboms**. 3 ikiteisminiai tyrimai buvo susiję su vidaus prekyba žmonėmis, kiti – su tarptautine prekyba žmonėmis. Populiariausia užsienio tikslo valstybė – **Vokietija** (6 Lietuvoje registruoti ikiteisminiai tyrimai), kitos tikslo valstybės: Jungtinė Karalystė ir Prancūzija (po 3 Lietuvoje registruotus ikiteisminius tyrimus), Švedija (2 Lietuvoje registruoti ikiteisminiai tyrimai), Danija, Ispanija, Nyderlandai, Šveicarija ir Armėnija (po 1 Lietuvoje registruotą ikiteisminį tyrimą). Dviejuose ikiteisminiuose tyrimuose tikslo valstybė nebuvo nustatyta. Pažymėtina, kad **2014 m., kaip ir 2013 m., dauguma ikiteisminių tyrimų buvo pradėti dėl prekybos žmonėmis ne seksualiniam išnaudojimui**.

Ikiteisminiuose tyrimuose 2014 m. **nukentėjusiais** nuo prekybos žmonėmis buvo pripažinti **47 asmenys** (44 suaugę asmenys: 19 moterų ir 25 vyrai, taip pat 3 vaikai: 1 mergaitė ir 2 berniukai), **įtarimai** buvo pareikšti **40 asmenų** (34 vyrams ir 6 moterims). 2014 m. Lietuvos teismuose buvo **nuteista 18 asmenų** (13 – pagal BK 147 straipsnį, 3 – pagal BK 157 straipsnį ir 2 – pagal BK 147¹ straipsnį), **išteisinti 9 asmenys** (2 – pagal BK 147 straipsnį, 6 – pagal 157 straipsnį ir 1 – pagal BK 147¹ straipsnį).

⁴ Pagal Generalinės prokuratūros ir Policijos departamento prie VRM (Lietuvos kriminalinės policijos biuro) pateiktus duomenis dėl ikiteisminių tyrimų, pradėtų pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 147 („Prekyba žmonėmis“), 147¹ („Išnaudojimas priverstiniam darbui ar paslaugoms“), 147² („Naudojimas asmens priverstiniu darbu ar paslaugomis“) ir 157 („Vaiko pirkimas arba pardavimas“) straipsnius.

Pagalba nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenims. 2014 m. Lietuvoje pagalbą nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenims teikė tos pačios kaip ir ankstesniais metais penkios valstybės biudžeto lėšomis finansuojamos organizacijos: Lietuvos „Caritas“, Dingusių žmonių šeimų paramos centras, Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras, asociacija Vyrų krizių centras ir ŽIV/AIDS paveiktų moterų bei jų artimųjų asociacija. Remiantis surinkta informacija, Lietuvos „Caritas“ suteikė pagalbą daugumai nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis tiek atliekant procesinius veiksmus, tiek aprūpinant gyvenamuoju plotu, maistu, transportu ir pan. Lietuvos darbo biržos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, 2014 m. prekybos žmonėmis aukų, baigusių psichologinės socialinės ir (ar) profesinės reabilitacijos programas, kurios, remiantis Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 12 punktu, būtų priskirtos darbo rinkoje papildomai remiamų asmenų grupei, nebuvo registruota. Remiantis Migracijos departamento prie VRM informacija, kad 2014 m. nebuvo gauta prašymų išduoti leidimą laikinai gyventi Lietuvoje pagal Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 40 straipsnio 1 dalies 12 punktą ir 49¹ straipsnį, t.y. kai užsienietis yra ar buvo prekybos žmonėmis arba nelegalaus darbo auka ir bendradarbiauja su ikiteisminio tyrimo įstaiga arba teismu kovojant su prekyba žmonėmis ar su nusikaltimais, susijusiais su prekyba žmonėmis arba su nelegaliu darbu, kai dirbta ypatingai išnaudojamo darbo sąlygomis arba kai dirbo nepilnametis.

2. Kovos su prekyba žmonėmis priemonės

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 14 d. nutarimu Nr. 1381 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos įgyvendinimo tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo“ buvo patvirtintas Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos įgyvendinimo tarpinstitucinis veiklos planas 2013–2015 metams (toliau – Tarpinstitucinis veiklos planas 2013–2015 metams), kurio viena iš prioritetingos veiklos krypčių – „stiprinti kovą su prekyba žmonėmis“. Šios prioritetingos krypties priemonės parengė, lėšų joms skyrė ir jas įgyvendino VRM, Policijos departamentas prie VRM, Socialinės apsaugos ir darbo bei Užsienio reikalų ministerijos ir Lietuvos darbo birža prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Tarpinstitucinis veiklos planas 2013–2015 metams yra ankstesniais metais vykdytų specializuotų programų⁵ tęsinys.

⁵ Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 1104 „Dėl Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės 2009–2012 metų programos patvirtinimo“, Prekybos žmonėmis prevencijos bei kontrolės 2005–2008 metų programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. gegužės 19 d. nutarimu Nr. 558 „Dėl Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės 2005–2008 metų programos patvirtinimo“, ir Prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės bei prevencijos 2002–2004 metų programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. rugsėjo 25 d. nutarimu Nr. 862 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 14 d. nutarimo Nr. 1381 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos įgyvendinimo tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo“ pakeitimo“ ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. lapkričio 5 d. nutarimu Nr. 1216 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 14 d. nutarimo Nr. 1381 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos įgyvendinimo tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo“ pakeitimo“ Tarpinstitucinio veiklos plano II ir III skyriai buvo pakeisti: numatytos priemonės atitinkamai 2016 ir 2017 m., peržiūrėtos priemonėms skirtos lėšos ir plano vertinimo kriterijai bei reikšmės.

Pažymėtina, kad 2014 m. atsakingos institucijos, įstaigos ir organizacijos vykdė daugiau priemonių, negu buvo numatyta Tarpinstituciniame veiklos plane 2013–2015 metams. Pastarųjų priemonių apžvalga pateikta ataskaitos 2.2 skyriuje. Priemonės vykdytos iš bendrųjų asignavimų ir tarptautinių šaltinių, taip pat bendromis atsakingų institucijų ir organizacijų pastangomis be papildomų lėšų.

2.1. Tarpinstitucinio veiklos plano 2013–2015 metams priemonių vykdymas

2.1 uždavinys – vykdyti prekybos žmonėmis nusikaltimų prevenciją

Policijos departamentas prie VRM, įgyvendindamas **2.1.1 priemonę** „vykdyti bendras kriminalinės ir viešosios policijos pareigūnų policines priemones, skirtas nusikaltimų, susijusių su prekyba žmonėmis, prevencijai“, organizavo prevencines priemones apskričių vyriausiuosiuose policijos komisariatuose (lėšos (1 158,58 eurų) buvo paskirstytos Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio apskričių vyriausiesiems policijos komisariatams). **Vilniaus** apskrities vyriausiajame policijos komisariate surengti 8 akad. val. tarnybiniai mokymai „Prekybos žmonėmis prevencija, tyrimas ir pagalba nukentėjusiesiems“, kurių metu 30 viešosios ir kriminalinės policijos pareigūnų tobulino kvalifikaciją prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės srityje. **Kauno** apskrities vyriausiojo policijos komisariato teritorijoje balandžio–gegužės ir spalio mėn. buvo vykdoma prevencinė priemonė „Plaštakė 2014“, kurios metu suorganizuoti 34 reidai (tikrinti moteliai, klubai, stočių teritorija ir kt. vietos, galinčios būti susijusios su prostitucijos verslu, prekyba žmonėmis), nustatyta 17 Administracinių teisės pažeidimų kodekso 44 straipsnio pažeidimų, išplatinta 20700 informacinių lapelių „Prekyba žmonėmis“. **Klaipėdos** apskrities vyriausiojo policijos komisariato viešosios ir kriminalinės policijos pareigūnai surengė susitikimus su vyresnių klasių mokiniais (apie 500) dėl nusikaltimų, susijusių su prekyba

Vyriausybės 2002 m. sausio 17 d. nutarimu Nr. 62 „Dėl Prekybos žmonėmis ir prostitucijos kontrolės bei prevencijos 2002–2004 metų programos“.

žmonėmis (rizikos, kaip nenukentėti, pagalbos galimybės ir kita), išplatino kalendorius „Stop prekybai žmonėmis“. **Šiaulių** apskrities vyriausiasis policijos komisariatas pagamino ir išplatino vyresniems mokiniams, vaikų globos namų auklėtiniams, studentams ir socialinės rizikos šeimoms 3000 lankstinukų prekybos žmonėmis prevencijos tema „Kad tavęs neparduotų“. **Panevėžio** apskrities vyriausiasis policijos komisariatas pagamino kalendorių prekybos žmonėmis prevencijos tema, 1500 iš jų buvo išplatinta apskrities bendrojo ugdymo mokyklose vyresnių klasių mokiniams.

2.2 uždavinys – tobulinti viešosios policijos pareigūnų ir teritorinių darbo biržų darbuotojų kvalifikaciją prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės klausimais

Vykdydamas **2.2.1 priemonę** „organizuoti tęstinius viešosios policijos pareigūnų mokymus prekybos žmonėmis klausimais“, **Policijos departamentas prie VRM** Lietuvos policijos mokykloje 2014 m. gruodžio 11–12 d. organizavo mokymus viešosios policijos pareigūnams tema „Prekybos žmonėmis prevencija ir tyrimas“, kurių tikslas – didesnė viešosios policijos pareigūnų kompetencija prekybos žmonėmis atpažinimo klausimais, efektyvus kriminalinės ir viešosios policijos bendradarbiavimas atskleidžiant prekybos žmonėmis nusikaltimus ir surenkant įrodymus (lėšos: 579 eurai). Kvalifikaciją tobulino 16 policijos (14 viešosios policijos ir 2 kriminalinės policijos) pareigūnų.

2.2.2 priemonei „rengti mokymus teritorinių darbo biržų darbuotojams, skirtus nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis įtraukimo į darbo rinką problemoms ir galimiems šių problemų sprendimo būdams nustatyti“ įgyvendinti **Lietuvos darbo birža prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos** mokymus surengė Kaune 2014 m. spalio 29–30 d. Alytaus, Kauno, Marijampolės, Utenos ir Vilniaus teritorinių darbo biržų darbuotojams ir Šiauliuose 2014 m. lapkričio 5–6 d. Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio, Tauragės ir Telšių teritorinių darbo biržų darbuotojams (lėšos: 1738 eurai). Kaune surengtuose mokymuose kvalifikaciją tobulino 41 teritorinių darbo biržų specialistas, Šiauliuose – 40 specialistų. Specialistai nagrinėjo nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis nustatymo ir integravimo į darbo rinką praktinius ir psichologinius aspektus, jų įtraukimo į darbo rinką problemas. Mokymus vedė Lietuvos „Carito“ darbuotojai.

2.3 uždavinys – užtikrinti kompleksinės pagalbos nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos teikimą ir jų teisių apsaugą

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, įgyvendindama **2.3.1 priemonę** „organizuoti projektų, skirtų socialinei pagalbai nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos teikti ir jų grąžinimui į visuomenę ir darbo rinką, konkursą ir finansuoti atrinktų projektų įgyvendinimą“, ministerijos kanclerio 2013 m. lapkričio 4 d. potvarkiu Nr. A3-168 skyrė finansavimą 5 nevyriausybinų organizacijų – Dingusių žmonių šeimų paramos centro, Klaipėdos socialinės ir

psichologinės pagalbos centro, Lietuvos „Carito“, ŽIV ir AIDS paveiktų moterų bei jų artimųjų asociacijos ir asociacijos Vyrų krizių centro – projektams (panaudotos lėšos: 43 269 eurai).

1 lentelė. Informacija apie nevyriausybinių organizacijų finansuotus projektus 2014 m.

Eil. Nr.	Projekto teikėjas	Projekto pavadinimas	Skirta, eurai
1.	Dingusių žmonių šeimų paramos centras	Pagalba nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos, jų gražinimo į visuomenę ir darbo rinką bei prevencinė veikla Lietuvoje	8659,6
2.	Viešoji įstaiga Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras	Kompleksinė pagalba asmenims, nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis bei seksualinio išnaudojimo prostitucijos tikslais, ir prevencinė veikla	8659,6
3.	Lietuvos „Caritas“	Pagalba prostitucijos ir prekybos žmonėmis aukoms	17 319,2
4.	ŽIV/AIDS paveiktų moterų bei jų artimųjų asociacija	Kompleksinė parama prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos aukoms Vilniaus mieste – 7	4315,3
5.	Vyrų krizių centras	Kompleksinė pagalba prekybos žmonėmis aukoms – vyrams ir jaunuolių prevencinis švietimas Kaune ir Kauno rajone	4315,3

Šios priemonės tikslas – užtikrinti socialinės pagalbos teikimą nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims ir juos integruoti į visuomenę ir darbo rinką bei vykdyti prevencines veiklas siekiant užkardyti socialiai pažeidžiamų asmenų pardavimą. Šiuo tikslu atrenkamos ir valstybės biudžeto lėšomis finansuojamos nevyriausybinės organizacijos, vykdančios projektus. Finansuojamos projektų veiklos susijusios su psichologinės, teisinės, medicininės pagalbos, laikino prieglobsčio suteikimu, socialinių paslaugų teikimu, kita socialine pagalba įdarbinimo ir darbo (pradėjus dirbti) procese ir pan., taip pat su prevencine veikla.

Vykdydamos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos finansuotus projektus, 2014 m. nevyriausybinės organizacijos **socialinę pagalbą suteikė 133 asmenims** (50 vyrų ir 83 moterims), iš jų:

– **80 nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims**, iš kurių: 30 vyrų, 9 nepilnamečiai, 13 asmenų buvo suteiktas prieglobstis (laikino apgyvendinimo paslauga), 41 asmuo nukentėjo nuo priverstinės prostitucijos, 26 – nuo priverstinio darbo, 49 asmenys nukentėjo užsienyje, **37 asmenys bendradarbiavo su teisėsauga**;

– **53 rizikos grupės asmenims**, galintiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis.

Dažniausiai buvo teikiamos informavimo ir konsultavimo paslaugos, psichologinė ir teisinė pagalba, aprūpinimas būtiniaisiais daiktais, socialinių įgūdžių ugdymas ir palaikymas, taip pat buvo organizuota neatidėliotina medicinos, psichosocialinė pagalba, profesinis mokymas, pagalba ieškant darbo ir pradėjus dirbti. 56 asmenims buvo sutvarkyti dokumentai ir jie buvo integruoti į socialinį gyvenimą, 46 asmenys atnaujino ryšius su šeima, 43 asmenys apsaugoti nuo pavojingos emigracijos, 22 asmenys tęsė bendrąjį ar profesinį išsilavinimą ar jį įgijo, 42 asmenys užregistruoti Lietuvos darbo biržoje, 27 asmenys rado darbą.

Taip pat 2014 m. projektų vykdytojai vykdė prevencinę veiklą: organizavo susitikimus, paskaitas, užsiėmimus rizikos grupės asmenims, jaunimui apie prekybos žmonėmis grėsmes ir būdus apsisaugoti, viešino informaciją socialiniuose tinkluose ir viešojoje erdvėje, teikė konsultacijas telefonu.

Įgyvendindama 2.3.2 priemonę „teikti pagalbą grįžtantiems į Lietuvos Respubliką nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis užsienio valstybėse“, **Užsienio reikalų ministerija** organizavo pagalbos Lietuvos Respublikos piliečiams, nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis kitose valstybėse, suteikimą. 2014 m. Lietuvos Respublikos atstovybėse užsienyje pagalba suteikta 14 Lietuvos Respublikos piliečių (išleista 1660 eurų). Taip pat išleistas informacinis leidinys nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis kitose valstybėse.

2.4 uždavinys – užtikrinti veiksmingą tarptautinį bendradarbiavimą kovojant su prekyba žmonėmis

VRM vykdė **2.4.1 priemonę** „dalyvauti Baltijos jūros valstybių tarybos darbo grupės kovai su prekyba žmonėmis veikloje“⁶ (lėšos: 2896 eurai). 2014 m. darbo grupė surengė 2 susitikimus, kurių metu aptarta situacija Baltijos jūros regione kovos su prekyba žmonėmis srityje, vykdomos kovos su prekyba žmonėmis iniciatyvos bei analizuoti galimi projektų Baltijos jūros regione finansavimo šaltiniai. Bendradarbiaudamos Baltijos jūros regiono valstybės 2014 m. surengė dvi tarptautines konferencijas prekybos žmonėmis aukų apsaugos (2014 m. kovo mėnesį) ir prekybos žmonėmis priverstinam darbui prevencijos (2014 m. rugsėjo mėnesį) klausimais. Taip pat 2014 m. lapkričio mėnesį buvo inicijuotas tarptautinis projektas, skirtas bendradarbiavimui kovojant su prekyba žmonėmis savivaldybėse (Lietuvoje projekto įgyvendinimą koordinuoja Lietuvos savivaldybių asociacija, dalyvauja trijų savivaldybių specialistai) stiprinti.

⁶ Lietuva yra Baltijos jūros valstybių tarybos darbo grupės kovai su prekyba žmonėmis, kurią sudaro vienuolikos Baltijos jūros regiono valstybių atstovai, narė. Lietuvai šioje darbo grupėje atstovauja VRM. Darbo grupė renkasi pagal poreikį, bet ne rečiau kaip 2 kartus per metus.

2014 m. birželio 30 d. **VRM** baigė vykdyti **2.4.2 priemonę** „įgyvendinti projektą „*Adstringo*: kova su prekyba žmonėmis priverstiniam darbui plėtojant partnerystę, tobulinant identifikavimą ir įgyvendinant organizacines priemones“, kuria buvo įgyvendintas Europos Sąjungos Baltijos jūros regiono strategijos vienas iš prioritetinių tikslų – imtis prekybos žmonėmis prevencijos ir aukų apsaugos Baltijos jūros regione, už kurį atsakinga Lietuva (VRM). Ši dvejų metų projektą VRM įgyvendino kartu su Nusikalstamumo prevencijos ir kontrolės Europos institutu prie Jungtinių Tautų (HEUNI), Baltijos jūros valstybių tarybos darbo grupe prieš prekybą žmonėmis (TF-THB) ir Tartu universitetu, projekto veiklose dalyvavo regiono valstybės. Projekto metu buvo atlikti sociologiniai tyrimai apie verbavimo prekybai žmonėmis priverstiniam darbui metodus ir įdarbinimo agentūrų bei darbdavių vaidmenį šioje srityje Lietuvoje, Estijoje, Švedijoje ir Suomijoje. Tyrimuose dalyvavo visuomenė bei valstybinio, privačiojo ir nevyriausybinio organizacijų sektorių atstovai. Tyrimų rezultatai išleisti anglų, lietuvių, estų, švedų ir suomių kalbomis. Taip pat 2013–2014 m. Stokholme ir Vilniuje surengti tarptautinių ekspertų susitikimai, kurių metu buvo aptartos rekomendacijos įdarbinimo paslaugas teikiantiems fiziniams ir juridiniams asmenims bei darbdaviams dėl prekybos žmonėmis priverstiniam darbui ir priverstinio darbo nustatymo ir užkardymo. 2014 m. projekto leidiniai buvo išplatinti atsakingoms institucijoms, įstaigoms ir organizacijoms. Elektronines leidinių versijas anglų ir lietuvių kalbomis galima rasti VRM tinklalapyje <http://www.vrm.lt/lit/IMG/1368>. Projektas buvo įgyvendintas Europos Komisijos Nusikalstamumo prevencijos ir kovos su nusikalstamumu programos, TF-THB, VRM ir HEUNI lėšomis. Projekto veiklų įgyvendinimą Lenkijoje ir Rusijoje rėmė Švedijos institutas ir Danijos lyčių lygybės ministerija.

VRM, vykdydama **2.4.3 priemonę** „dalyvauti Europos Sąjungos valstybių narių nacionalinių pranešėjų prekybai žmonėmis veikloje“, dalyvavo neformalaus Europos Sąjungos nacionalinių pranešėjų arba lygiaverčių mechanizmų prekybos žmonėmis klausimams tinklo susitikimuose 2014 m. gegužės ir spalio mėn., analizavo situaciją šioje srityje Europos Sąjungoje ir kitose valstybėse, dalyvavo rengiant Europos Sąjungos šalių narių nacionalinių pranešėjų arba lygiaverčių mechanizmų prekybos žmonėmis klausimams ataskaitos koncepciją, siekiant tinkamai įgyvendinti 2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičiančios Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR, 19 ir 20 straipsnius, teikė informaciją Europos Komisijai dėl kovos su prekyba žmonėmis situacijos Lietuvoje (lėšos: 1448 eurai). Šiuose susitikimuose taip pat dalyvauja Generalinės prokuratūros atstovas.

Policijos departamentas prie VRM, įgyvendindamas **2.4.4 priemonę** „dalyvauti Europolo ir Interpolo rengiamose priemonėse, susijusiose su prekyba žmonėmis“, dalyvavo ekspertų susitikimuose, kuriuose buvo planuojamos kovos su prekyba žmonėmis priemonės Europos Sąjungoje (lėšos: 1448

eurai): 2014 m. sausio, balandžio ir spalio mėn. Europolo įgyvendinamame projekte „EMPACT“, Europolo kvietimu 2014 m. birželio mėn. ekspertų kovos su prekyba žmonėmis klausimais susitikime. 2014 m. lapkričio mėn. dalyvauta susitikime prekybos žmonėmis kontrolės klausimais Stokholme.

2.2. Kitos vykdytos kovos su prekyba žmonėmis priemonės

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija vykdė 2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 1 prioriteto „Kokybiškas užimtumas ir socialinė aprėptis“ priemonę „Diskriminacijos mažinimas ir socialinių problemų prevencija darbo rinkoje“, kurios tikslas – mažinti diskriminaciją darbo rinkoje, skatinti moterų ir vyrų lygias galimybes ir išvengti socialinių problemų atsiradimo, šiuo tikslu informuoti ir šviesti visuomenę. Įgyvendinant šią priemonę, buvo remiamos prekybos žmonėmis prevencijos veiklos, susijusios su visuomenės informavimu ir švietimu, bendruomenių ir visuomenės pilietiškumo skatinamu, glaudžiu tarpžinybinių institucijų bendradarbiavimu prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės srityje bei socialinį darbą dirbančių, sveikatos priežiūros ir kitų specialistų, policijos pareigūnų, kuriems tenka ar gali tekti bendrauti su prekybos žmonėmis aukomis, supervizijų vykdymu. Šioms veikloms vykdyti numatyta apie 318 582 eurų iš Europos Sąjungos paramos lėšų. 2013–2015 m. šiomis lėšomis remiamus 3 projektus vykdo visuomeninė organizacija „Gelbėkit vaikus“, Tarptautinės migracijos organizacijos (TMO) Vilniaus biuras ir Lietuvos „Caritas“. 2014 m. projektų vykdytojai prekybos žmonėmis prevencijos temomis sukūrė ir platino plakatus, lankstinukus, skleidė informaciją socialiniuose tinkluose; surengė 5 radijo laidas, sukūrė ir pristatė filmą, organizavo 10 mokymų socialinių paslaugų teikėjams (198 dalyviai) ir apskritojo stalo diskusiją, suorganizavo 3 renginius prekybos žmonėmis dienai paminėti (150 dalyvių), organizavo supervizijas specialistams penkiuose regionuose (24 dalyviai).

Valstybinės darbo inspekcijos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įsteigtos penkios mobilios nelegalaus darbo tyrimo grupės 2014 m. atliko 5597 nelegalaus darbo patikrinimus 5187 ūkio subjektuose. Jų metu buvo nustatyti 1429 neteisėtai dirbę asmenys, surašytas 991 administracinio teisės pažeidimo protokolas. Šių patikrinimų metu nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis asmenų nebuvo nustatyta. Taip pat Valstybinės darbo inspekcijos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos darbuotojai 2014 m. surengė penkis išvažiuojamuosius seminarus į teritorinius skyrius, kuriuose inspektorius mokė, kaip nustatyti nukentėjusiuosius nuo prekybos žmonėmis ir kokius veiksmus reikia atlikti nustačius minėtus asmenis.

2014 m. **VRM** rengė informaciją apie kovos su prekyba žmonėmis situaciją Lietuvoje įvairiais aspektais: apie kovos su prekyba žmonėmis priemones ir rezultatus Jungtinių Amerikos Valstijų

ambasadose Lietuvoje prašymu **Jungtinių Amerikos Valstijų valstybės departamento kasmet rengiamai tarptautinei ataskaitai dėl prekybos žmonėmis** (angl. *TIP Report*), informaciją apie prekybos žmonėmis tyrimus ir vykdytas kovas su prekyba žmonėmis priemones bei jų rezultatus, tendencijas ir problemas Lietuvoje – **kovos su prekyba žmonėmis Lietuvoje 2013 m. ataskaitą** (žr. VRM tinklalapyje <http://www.vrm.lt/lit/Prekybos-zmonemis-prevencijos-ir-kontroles-programa/246/1>), **ataskaitą dėl 2005 m. Europos Tarybos konvencijos dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis įgyvendinimo Lietuvoje** Europos Tarybos ekspertų grupei GRETA, stebinčiai Europos Tarybos konvencijos dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis nuostatų įgyvendinimą šalyse narėse (taip pat šiai ataskaitai aptarti ir papildyti 2014 m. gegužės mėnesį surengti GRETOS ekspertų susitikimai su atsakingų institucijų, įstaigų ir organizacijų atstovais Lietuvoje), **kovos su prekyba žmonėmis situacijos analizę dėl Jungtinių Tautų konvencijos dėl visų formų diskriminacijos moterims panaikinimo nuostatų įgyvendinimo** Jungtinių Tautų Moterų diskriminacijos panaikinimo komiteto prašymu (taip pat dalyvauta komiteto posėdyje), **kovos su prekyba žmonėmis analizę dėl Jungtinių Tautų konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą nuostatų įgyvendinimo** Jungtinių Tautų komiteto prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ir žeminantį elgesį ar baudimą prašymu (taip pat dalyvauta komiteto 52-ojoje sesijoje), **Europos Komisijos tinklalapio informaciją dėl kovos su prekyba žmonėmis Lietuvoje**, Europos Komisijai **ataskaitą dėl 2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičiančios Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR, nuostatų įgyvendinimo** Lietuvoje, taip pat skaityti pranešimai ir dalyvauta diskusijose kovos su prekyba žmonėmis klausimais Lietuvoje ir kitose valstybėse.

Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie VRM organizavo kvalifikacijos tobulinimo kursų „Kova su prekyba žmonėmis“, kurių tikslas – suteikti specialiųjų įgūdžių pareigūnams, atliekantiems patikrinimus kertant valstybės sieną, kad jie galėtų efektyviai užkirsti kelią ir kovoti su prekyba žmonėmis. Kvalifikacijos tobulinimo kursų metu buvo siekiama suteikti pareigūnams žinių apie prekybą žmonėmis, žmogaus teisių pažeidimus, jų pasekmes, pobūdį, dalyvius bei patį mechanizmą; ugdyti pareigūnų gebėjimus identifikuoti galimas prekybos žmonėmis aukas, taip pat ir įtariamus prekiautojus; tobulinti pareigūnų gebėjimus atlikti pirminę prekybos žmonėmis aukos apklausą. Kvalifikacijos tobulinimo kursus išklaušė 50 Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie VRM struktūrinių padalinių pareigūnų.

Policijos departamentas prie VRM interneto svetainėje periodiškai skelbė informaciją, susijusią su prekybos žmonėmis kontrole, šio nusikaltimo keliamais pavojais, policijos įstaigos teikė informaciją žiniasklaidos priemonių atstovams įvairiomis komunikacijos priemonėmis prekybos

žmonėmis tema, teritorinių policijos įstaigų pareigūnai, vykdydami švietėjišką veiklą, lankėsi mokymo įstaigose bei vaikų globos namuose, organizavo susitikimus-diskusijas su jaunimu, aiškino, kaip apsisaugoti nuo nusikalstamų veikų, kaip netapti prekybos žmonėmis auka, globos namų, socializacijos centrų auklėtiniams kartu su socialiniais partneriais buvo suorganizuoti seminarai, skirti pirminiams savisaugos įgūdžiams lavinti, praktinių užsiėmimų metu nepilnamečiai buvo mokomi, kaip išvengti kontaktų su nepažįstamuoju, kaip nutraukti nepageidaujamą draugystę, kaip elgtis virtualioje erdvėje norint išlikti saugiam, pareigūnai sistemingai dirbo individualų darbą su nepilnamečiais, esančiais policijos profilaktinėje įskaitoje, rizikos grupės apskaitoje, su linkusiais valkatauti, elgetauti, bėgti iš namų, akcentuojant ypatingą grėsmę tapti prekybos žmonėmis auka, taip pat policijos specialistai vyko ir į tėvų susirinkimus, teikė informaciją apie prekybos žmonėmis problematiką, rizikos veiksnius, apsisaugojimo būdus, atkreipė dėmesį į bendravimo su nepažįstamais asmenimis virtualioje erdvėje grėsmes.

2014 m. rugsėjo mėn. Lietuvos policija dalyvavo Europolo koordinuotoje Europos Sąjungos kovos su prekyba žmonėmis veiksmų operacijoje – vykdydamas Lietuvos policijos generalinio komisaro 2014 m. rugsėjo 11 d. įsakymą Nr. 5-V(S)-54(RN) „Dėl Europolo EMPACT projekto dėl bendrų veiksmų (angl. *Joint Action Days*) priemonių vykdymo“ ir siekdamas nustatyti galimas prekybos žmonėmis aukas, Lietuvos kriminalinės policijos biuras organizavo prevencines priemones Vilniaus, Kauno ir Palangos oro uostuose ir tose viešose vietose – labdaros maitinimo valgyklose, prie prekybos centrų, miesto centrinėse gatvėse ir pan., kur daugiausiai asmenys prašo išmaldos, organizavo momentines automobilių patikras Lietuvos–Lenkijos pasienyje.

Savivaldybės

2014 m. aktyviai prekybos žmonėmis prevencijai ir ypač bendruomenių švietimui skirtas priemones vykdė keletas savivaldybių.

Kauno miesto savivaldybė. Kauno savivaldybės vaikų globos namuose buvo surengti prevencinio pobūdžio renginiai: kartu su Lietuvos „Caritu“ organizuota švietėjiška paskaita-diskusija apie prekybą žmonėmis, jos formas, verbavimo būdus, pastarojo meto situaciją šioje srityje, Lietuvos „Carito“ organizacijos teikiamą pagalbą asmenims, nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis, su Kauno apskrities vyriausiojo policijos komisariato Panemunės policijos komisariato pareigūnais surengtos paskaitos globotinėms ir darbuotojams apie Lietuvoje paplitusias prekybos žmonėmis formas, priežastis, bendravimo su tokiomis aukomis specifika, pagalbos nukentėjusiems galimybės, kartu su Kauno moterų draugija buvo tęsiami 2012 m. pradėto projekto „Socialinės rizikos ir socialinę atskirtį patiriančių merginų integracija į darbo rinką“ asmeninių savybių ugdymo ir bendravimo stiprinimo užsiėmimai 14–18

metų globotinėms, psichologas individualių ir grupinių konsultacijų metu su ugdytiniais diskutavo apie atsakomybę už savo elgesį, atitinkamo elgesio pasekmes, buvo ugdomas adekvatus savęs vertinimas, psichologinis atsparumas bendraujant (mokėjimas pasakyti „ne“), gebėjimas išsakyti savo nuomonę, kritinis ir savarankiškas mąstymas, bendrojo naudojimo patalpose buvo iškabinti plakatai ir platinami lankstinukai su kontaktais, kuriais vaikai gali kreiptis, patyrę smurtą ar manydami, kad buvo pažeisti jų interesai, darbuotojai buvo supažindinti su naujausia mokslinė literatūra, tyrimais ir statistika dėl prekybos žmonėmis (vaikais). Lietuvos „Caritas“ organizavo Kauno vaikų globos namų „Atžalynas“ globotiniams mokymus „SOS – prekyba žmonėmis“, kuriuose pranešimus skaitė policijos atstovas, socialinis darbuotojas ir psichologas, ir darbuotojams mokymus „Kompleksinės pagalbos teikimas nukentėjusioms nuo prekybos žmonėmis“, kuriuose jie buvo supažindinti su naujausiais prekybos žmonėmis būdais ir jų atpažinimo galimybėmis, taip pat Kauno vaikų globos namų „Atžalynas“ globotiniams vykdyti užsiėmimai „Pažink save“ ir „Lytiškumo ugdymo programa jaunimui“. Asociacija Vyrų krizių centras organizavo seminarus socialiniams partneriams apie priverstinį darbą, susitikimus ir apskritojo stalo diskusijas dėl bendradarbiavimo plėtojimo, skaitė prevencines paskaitas mokyklose ir bendruomenių centruose. **Anykščių rajono savivaldybė.** Anykščių rajono policijos komisariato pareigūnai surengė paskaitas-diskusijas apie prekybos žmonėmis problemą, formas ir grėsmes Anykščių Antano Vienuolio progimnazijos 8 klasių mokiniams bei Jono Biliūno gimnazijos mokiniams. Antano Baranausko pagrindinėje mokykloje 7–10 metų mokiniams buvo vykdoma programa, orientuota į psichinės sveikatos stiprinimą, saugumo įgūdžių lavinimą (rėmė Sveikatos apsaugos ministerija, dalyvavo 46 mokiniai) ir projektas „Prekyba vaikais“ 8–10 klasių mokiniams ir mokytojams (dalyvavo 48 mokiniai ir 12 mokytojų). Aulelių vaikų globos namuose buvo sudaryta merginų socialinių įgūdžių grupė „Žingsniai“, kurios tikslas – stiprinti globotinių savivoką bei pasitikėjimą savimi, taip padėti jiems aktyviai veikti ir priimti sprendimus tiek asmeniniame, tiek visuomeniniame gyvenime, ugdyti psichologinį atsparumą, vykdyti lytinį švietimą (dalyvavo 20 globotinių). Viešoji įstaiga „Gelbėkit vaikus“ Raguvėlės vaikų dienos centre vykdė praktinių grupinių užsiėmimų ciklą „Košmarais virtusios dienos“, skirtą prekybos žmonėmis prevencijai (finansavo Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, dalyvavo šešiolika 10–17 metų vaikų). Dingusių žmonių šeimų paramos centras Raguvėlės vaikų dienos centre vykdė projektą „Berniukų galių stiprinimas Lietuvoje“, kurio veiklose buvo nagrinėjamos prekybos žmonėmis temos (dalyvavo šeši 10–15 metų berniukai). Anykščių moterų užimtumo ir informacijos centras tęsė projektą „Utenos regiono SPC“ (2012–2015 m.), kurio tikslas – teikti informavimo, konsultavimo, tarpininkavimo ir kt. paslaugas moterims, patiriančioms įvairių rūšių smurtą (2014 m. informacija suteikta 208 asmenims iš Utenos, Molėtų, Anykščių rajonų). Anykščių rajono socialinių paslaugų centro struktūriniai padaliniai (Vaikų dienos centras, Paramos šeimai tarnyba) vykdė prevencinę veiklą: supažindino vaikus bei jaunuolius su prekybos žmonėmis pavojais, organizavo filmų peržiūras ir aptarimus. Anykščių vaikų ir jaunimo

užimtumo centras vykdė projektą „Noriu būti saugus“, skirtą akcijai „16 dienų be smurto“: suorganizuota tikslinė išvyka į Šeimos ir vaiko krizių centrą Vilniaus rajone, surengta susitikimų su specialistais (dalyvavo 105 mokyklinio amžiaus vaikai ir jaunimas). **Ignalinos rajono savivaldybėje** prekybos žmonėmis ir prostitucijos prevencijos švietėjiško pobūdžio renginiai surengti Pagalbos mokiniui, mokytojui ir mokyklai centre (bendradarbiaujant su organizacija „Gelbėkit vaikus“), Naujojo Daugėlišio ir Dūkšto mokyklose, Vidiškių ir Didžiasalio „Ryto“ gimnazijose bei Česlovo Kudabos progimnazijoje. **Joniškio rajono savivaldybė**, įgyvendindama 2012 m. patvirtinto Nusikaltimų prevencijos ir kontrolės planą 2012–2014 m., vykdė prevencines prostitucijos ir prekybos žmonėmis priemones ugdymo bei socialines ir globos paslaugas teikiančiose įstaigose. Pradėta rengti savivaldybės Nusikaltimų prevencijos ir kontrolės 2015–2017 metų programa ir jos įgyvendinimo priemonių planas. **Kupiškio rajono savivaldybėje** L. Stuokos-Gucevičiaus gimnazija su organizacija „Gelbėkit vaikus“ 2014 m. pradėjo vykdyti projektą „Prekybos vaikais prevencijos priemonių sukūrimas ir įgyvendinimas Lietuvoje“ (finansuoja Europos socialinis fondas), prekybos žmonėmis prevencijos klausimai buvo aptariami rajono mokyklose, 2014 m. savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius pasirašė bendradarbiavimo susitarimą su Panevėžio vyskupijos „Caritu“ dėl bendradarbiavimo teikiant socialines paslaugas nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis ir kitų nusikaltimų. **Mažeikių rajono savivaldybės** administracija 2014 m. rugpjūčio 18 d. pasirašė bendradarbiavimo susitarimą su Telšių vyskupijos „Caritu“ dėl bendradarbiavimo teikiant socialines paslaugas nukentėjusiesiems nuo smurto, prekybos žmonėmis ir prostitucijos ir jų šeimos nariams. **Pasvalio rajono savivaldybės** Švietimo pagalbos tarnyba vykdė projektą „Kartu su vaiku – 3“, skyrė lėšų ir bendradarbiavo P. Vileišio gimnazijoje organizuojant respublikinę konferenciją „Gyvybė – brangiausia vertybė“, kurios seminaras „Mano gyvybė šiuolaikinėje erdvėje“ buvo skirtas klausimams, susijusiems su prekyba žmonėmis, saugumu, socialinių tinklų pavojais, aptarti. **Radviliškio rajono savivaldybė**: Radviliškio parapijos bendruomenės socialinių paslaugų centre buvo surengtas susirinkimas, kuriame Lietuvos „Carito“ projekto „Pagalba prostitucijos ir prekybos žmonėmis aukoms“ atstovai socialines darbuotojas supažindino su prekybos žmonėmis formomis ir galimybėmis suteikti pagalbą prekybos žmonėmis aukoms, ir mokymai „Prekybos žmonėmis reiškinio atpažinimas: naujos formos, prevencija ir pagalba nukentėjusiems“, skirti socialiniams darbuotojams.

Savivaldybių finansinė parama nevyriausybinėms organizacijoms

Finansinę paramą suteikti pagalbą nukentėjusiems ir galintiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenims bei kitoms susijusioms veikloms nevyriausybinėms organizacijoms **skyrė keletas savivaldybių administracijų**. Iš **Kauno miesto savivaldybės** biudžeto 2014 m. buvo skirta 1593 eurų Lietuvos „Carito“ projektui „Pagalba prostitucijos ir prekybos žmonėmis aukoms“ (pagalba suteikta 12

asmenu). **Šiaulių miesto savivaldybė** 2014 m. Lietuvos „Carito“ programai „Pagalba prostitucijos ir prekybos žmonėmis aukoms“ skyrė 463 eurus (pagalba suteikta 2 asmenims). **Panevėžio miesto savivaldybė** 2014 m. skyrė 1158 eurų Lietuvos „Carito“ Panevėžio skyriaus paramos grupės programai „Pagalba prostitucijos ir prekybos moterimis aukoms“. Iš **Marijampolės savivaldybės** Socialinių reikalų departamento administruojamos Visuomenės sveikatos rėmimo specialiosios programos lėšų 2014 m. Vilkaviškio vyskupijos „Carito“ programai „Pagalba prostitucijos ir prekybos žmonėmis aukoms“ buvo skirti 232 eurai (pagalba suteikta 11 moterų, surengti 2 švietėjiški seminarai, 2 paskaitos, 3 savipagalbos grupės užsiėmimai). Iš **Klaipėdos rajono savivaldybės biudžeto** Lietuvos „Caritui“ buvo skirtas 521 euras.

Nevyriausybinių organizacijos

Dingusių žmonių šeimų paramos centras įgyvendino projektą „Pagalba nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos, jų grąžinimo į visuomenę ir darbo rinką bei prevencinė veikla Lietuvoje“ (finansavo Socialinės apsaugos ir darbo ministerija). **Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras** vykdė projektą „Kompleksinė pagalba asmenims, nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis bei seksualinio išnaudojimo prostitucijos tikslais, ir prevencinė veikla“ (finansavo Socialinės apsaugos ir darbo ministerija) ir tęsė 2012 m. pradėto tarptautinio projekto „Stop Traffick: Tackling Demand for Sexual Services of trafficked women and girls“ veiklas (dalyvauja Lietuvos, Airijos, Bulgarijos, Kipro ir Suomijos specialistai). **Lietuvos „Caritas“ vykdė projektą** „Pagalba prostitucijos ir prekybos žmonėmis aukoms“ (finansavo Socialinės apsaugos ir darbo ministerija), taip pat tęsė 2013 m. pradėtą vykdyti prevencinį projektą „Sisteminis prekybos žmonėmis prevencijos modelis: tarpžinybinis bendradarbiavimas“, finansuojamą iš Europos socialinio fondo 2007–2013 metų Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos. Lietuvos „Caritas“ kartu su partneriais (VRM, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Oslo policija, Norvegijos nevyriausybine organizacija „Rosa“, Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio miestų bei Marijampolės savivaldybių administracijų padaliniais ir kt.), įgyvendindamas 2013 m. pradėtą dvejų metų tarptautinį projektą „Lietuvos visuomenė prieš prekybą žmonėmis: sisteminis pagalbos modelis“, 2014 m. surengė mokymus „Norvegijos modelis kovojant su prekyba žmonėmis“, išanalizavo pagalbos suteikimo prekybos žmonėmis aukoms koordinavimo modelius savivaldybėse, organizavo diskusijas dėl psichosocialinio-teisinio pagalbos prekybos žmonėmis aukoms teikimo modelio Lietuvos savivaldybėse. Lietuvos „Carito“ darbuotojai 2014 m. surengė šias diskusijas: „Prekybos žmonėmis problematika ir tarpžinybinis bendradarbiavimas Šilutės krašte“, „Prekybos žmonėmis problematika ir tarpžinybinis bendradarbiavimas Šiaulių savivaldybėje“, „Prekybos žmonėmis problematika ir tarpžinybinis bendradarbiavimas Pagėgių krašte“, „Prekybos žmonėmis problematika Palangos krašte“, „Prekybos

žmonėmis problematika ir tarpžinybinis bendradarbiavimas Rokiškio krašte“, „Prekybos žmonėmis situacija Birštono regione“, „Prekybos žmonėmis problematika ir tarpžinybinis bendradarbiavimas Ukmergės krašte“, „Prekybos žmonėmis problematika Akmenės krašte“, „Prekybos žmonėmis situacija regione“ Plungės savivaldybėje, „Suvienytomis jėgomis prieš prekybą žmonėmis“ Tauragės savivaldybėje, taip pat mokymus Vilniaus, Šiaulių ir Alytaus apskričių vyriausiųjų policijos komisariatų, Ukmergės ir Lazdijų rajonų policijos komisariatų pareigūnams apie prekybą žmonėmis ir nukentėjusiųjų nuo šio nusikaltimo nustatymą bei Kauno miesto, Vilkaviškio ir Gargždų rajonų specialistams apie prekybos žmonėmis tendencijas, formas ir pagalbos nukentėjusiems nuo šio nusikaltimo asmenims teikimą. **Asociacija Vyrų krizių centras** vykdė projektą „Kompleksinė pagalba prekybos žmonėmis aukoms – vyrams ir jaunuolių prevencinis švietimas Kaune ir Kauno rajone“ (finansavo Socialinės apsaugos ir darbo ministerija). **ŽIV/AIDS paveiktų moterų bei jų artimųjų asociacija** vykdė projektą „Kompleksinė parama prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos aukoms Vilniaus mieste – 7“ (finansavo Socialinės apsaugos ir darbo ministerija). **Viešoji įstaiga „Gelbėkit vaikus“** tęsė 2013 m. pradėtą vykdyti prevencinį projektą „Prekybos vaikais prevencijos priemonių sukūrimas ir įgyvendinimas Lietuvoje“, finansuojamą iš Europos socialinio fondo 2007–2013 metų Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos.

Tarptautinės organizacijos

TMO Vilniaus biuras tęsė 2013 m. pradėtą vykdyti prevencinį projektą „Kova su prekyba žmonėmis – socialinės atsakomybės didinimas“, finansuojamą iš Europos socialinio fondo 2007–2013 metų Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos. Taip pat TMO Vilniaus biuro specialistai skaitė paskaitas Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie VRM pareigūnams bei Pasieniečių mokyklos kursantams.

3. Nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis nustatymas

VRM, bendradarbiaudama su atsakingų institucijų ir organizacijų specialistais, atnaujino ir vidaus reikalų ministro 2013 m. gruodžio 23 d. raštu Nr. 1D-11482(12) atsakingoms institucijoms, įstaigoms ir organizacijoms išplatino „Nukentėjusiojo nuo prekybos žmonėmis identifikavimo kortelę“ su pasiūlymu iki 2014 m. vasario 1 d. patvirtinti pridedamus ar pagal poreikius papildytus nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis identifikavimo kriterijus ir tame pačiame teisės akte nustatyti patogų nukentėjusių ar galėjusių nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenų perdavimo pagalbai mechanizmą, prireikus jį detalizuoti bendradarbiavimo susitarimuose. Nukentėjusiųjų nuo prekybos

žmonėmis nustatymo ir jų perdavimo pagalbai suteikti tvarką 2014 m. patvirtino valstybės įstaigos ir savivaldybių administracijos (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Informacija apie institucijas, įstaigas ir organizacijas, patvirtinusias nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis nustatymo ir jų perdavimo pagalbai suteikti tvarką

Eil. Nr.	Institucija, įstaiga, organizacija	Teisės aktai
1.	Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie VRM	Vado 2014 m. sausio 31 d. įsakymu Nr. 4-54 „Dėl nukentėjusiojo nuo prekybos žmonėmis asmens identifikavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“
2.	Lietuvos darbo birža prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos	Direktorius 2014 m. sausio 31 d. įsakymu Nr. V-75 „Dėl nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis identifikavimo kriterijų patvirtinimo“
3.	Valstybinė darbo inspekcija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos	Vyriausiojo valstybinio darbo inspektoriaus 2014 m. sausio 20 d. įsakymu Nr. V-43 „Dėl Lietuvos Respublikos nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis identifikavimo tvarkos parašo patvirtinimo“
4.	Kauno miesto savivaldybės administracija	Kauno miesto socialinių paslaugų centro direktoriaus 2014 m. sausio 14 d. įsakymu Nr. V-4 „Dėl Kauno miesto socialinių paslaugų centro nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis identifikavimo ir tokių asmenų perdavimo kitoms institucijoms/organizacijoms tvarkos aprašo“; Nakvynės namai – 2014 m. vasario 5 d. įsakymu Nr. 01-03/23 „Dėl Nakvynės namuose teikiamos intensyvios krizių įveikimo pagalbos paslaugos skyrimo ir teikimo tvarkos“ (numatyti darbuotojų veiksmai teikiant socialines paslaugas prekybos žmonėmis aukoms, priede patvirtinta „Nukentėjusio nuo prekybos žmonėmis identifikavimo kortelė“)
5.	Šiaulių miesto savivaldybės administracija	Administracijos direktoriaus 2014 m. kovo 6 d. įsakymu Nr. A-294 „Dėl nukentėjusiojo nuo prekybos žmonėmis identifikavimo kriterijų patvirtinimo“
6.	Panevėžio miesto savivaldybės administracija	Administracijos direktoriaus 2014 m. vasario 3 d. įsakymu Nr. A-93 „Dėl nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis identifikavimo kriterijų patvirtinimo“.
7.	Marijampolės savivaldybės administracija	Administracijos direktoriaus 2014 m. vasario 4 d. įsakymu Nr. DV-156 „Dėl nukentėjusiojo nuo prekybos žmonėmis identifikavimo kortelės patvirtinimo“.
8.	Utenos rajono savivaldybės administracija	Administracijos direktoriaus 2014 m. kovo 4 d. įsakymu Nr. AĮ-197 „Dėl nukentėjusiojo nuo prekybos žmonėmis identifikavimo kortelės formos patvirtinimo“.

9.	Lazdijų rajono savivaldybės administracija	Administracijos direktoriaus 2014 m. sausio 21 d. įsakymu Nr. 10V-52 „Dėl Nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis identifikavimo“
10.	Joniškio rajono savivaldybės administracija	Administracijos direktorius 2014 m. vasario 25 d. įsakymu Nr. A-189 „Dėl nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis identifikavimo kriterijų“
11.	Ignalinos rajono savivaldybės administracija	Administracijos direktorius 2015 m. sausio 27 d. įsakymu Nr. V2-51 „Dėl nukentėjusiojo nuo prekybos žmonėmis identifikavimo“
12.	Pasvalio rajono savivaldybės administracija	Administracijos direktoriaus 2014 m. vasario 3 d. įsakymu Nr. DV-60 „Dėl nukentėjusiojo nuo prekybos žmonėmis identifikavimo“

Nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis nustatymo ir jų perdavimo pagalbai suteikti tvarką **rengiasi patvirtinti:**

Policijos departamentas prie VRM – parengė policijos generalinio komisaro įsakymo „Dėl asmenų, galėjusių ar galinčių nukentėti nuo prekybos žmonėmis, nustatymo ir pareigūnų pirminių veiksmų atlikimo“ projektą.

Užsienio reikalų ministerija – parengė užsienio reikalų ministro įsakymo „Dėl prekybos žmonėmis aukų užsienio valstybėse nustatymo ir lėšų grįžtančioms aukoms naudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ projektą.

Generalinė prokuratūra – Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2014 m. vasario 10 d. įsakymu Nr. I-38 „Dėl darbo grupės Rekomendacijų dėl prekybos žmonėmis ikiteisminio tyrimo projektui parengti sudarymo“ sudarė darbo grupę parengti rekomendacijas dėl prekybos žmonėmis ikiteisminio tyrimo.

4. Išvados ir pasiūlymai

1. 2013–2014 m. augo pradėtų ikiteisminių tyrimų dėl prekybos žmonėmis ir ypač tyrimų dėl prekybos žmonėmis ne seksualiniam išnaudojimui, taip pat nustatytų nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis ir ypač nukentėjusių vyrų skaičiai. Beveik pusė visų 2014 m. registruotų ikiteisminių tyrimų dėl prekybos žmonėmis buvo pradėti dėl prekybos žmonėmis nusikalstamoms veikoms. Atsižvelgiant į kintančią situaciją, atsakingoms institucijoms, įstaigoms ir organizacijoms būtina inicijuoti daugiau specializuotų kovos su prekyba žmonėmis priemonių ir orientotis į prekybos žmonėmis

nusikalstamoms veikoms užkardymą, baudžiamojo persekiojimo stiprinimą, pagalbos tokiems nukentėjusiesiems suteikimo bei visų pastangų koordinavimo užtikrinimą. Būtina kasmet organizuoti tarpžinybinius specialistų kvalifikacijos tobulinimo mokymus.

2. 2014 m. institucijos, įstaigos ir organizacijos aktyviai įgyvendino Tarpinstituciniame veiklos plane 2013–2015 metams numatytas ir kitas kovos su prekyba žmonėmis priemones. Siekiant užtikrinti tinkamą kovos su prekyba žmonėmis koordinavimą, tikslinga tokias priemones numatyti viename plane ir joms įgyvendinti lėšas skirti iš valstybės biudžeto. Atsakingos institucijos ir įstaigos turėtų siūlyti į Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos įgyvendinimo tarpinstitucinį veiklos planą įtraukti visas vykdomas ir planuojamas vykdyti kovos su prekyba žmonėmis priemones, įskaitant programas ir projektus.

3. Savivaldybių administracijos atlieka labai svarbų vaidmenį organizuojant prekybos žmonėmis prevenciją bei suteikiant pagalbą nukentėjusiems nuo šio nusikaltimo asmenims, tačiau ne visų savivaldybių administracijos vykdė kovos su prekyba žmonėmis priemones. Rekomenduotina visose savivaldybėse organizuoti tarpžinybinius susitikimus ir kovos su prekyba žmonėmis situacijos aptarimus. Juose galėtų būti aptariamoms ir iškilusios problemos bei planuojamos bendros iniciatyvos. Vadovaujančio vaidmens turėtų imtis didžiausiose savivaldybėse sudarytos tarpžinybinės grupės⁷, kurios į grupių veiklą galėtų įtraukti ir artimiausių mažesniųjų savivaldybių specialistus.

4. 2014 m. atsakingi subjektai patvirtino ar parengė patvirtinti dar vieną svarbų įrankį kovojant su prekyba žmonėmis – nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis nustatymo ir jų nukreipimo pagalbai suteikti tvarką. Nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis nustatymo ir jų nukreipimo pagalbai klausimai turi būti įtraukti ir į specialistų mokymų programas, išskylantiems klausimams aptarti ir problemoms spręsti turi būti rengiami tarpžinybiniai susitikimai, kuriuose taip pat turėtų būtų keičiamasi patirtimi ir tobulinami praktiniai įgūdžiai.

⁷ Vykdamas Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės 2009–2012 metų programos 2.1 priemonę („Sudaryti Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių, Vilniaus miestų, Tauragės, Telšių, Utenos rajonų ir Marijampolės savivaldybėse prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės koordinacines darbo grupes, į jas įtraukti teisėsaugos institucijų, savivaldybių, nevyriausybinių organizacijų ir kitų įstaigų, institucijų atstovus“).